

TEMA:
HVEM ER FOLKET?

GRÆNSEN

magasin om mindretal, sprog og kultur

DANMARK FOR FOLKET! MEN HVEM ER FOLKET?

Indvandring er i færd med at forandre befolkningssammensætningen i Danmark for altid. Derfor bliver danskerne nødt til at ændre deres opfattelse af, hvem de selv er, mener eksperter

Af Anna-Lise Bjerager

Folket er enhver, der lever i dette land". Sådan lød det fra den tyske forbundskansler, Angela Merkel, i februar i år forud for det tyske forbundsdagsvalg til efteråret. Det skete med en klar indirekte henvisning til det højrepulistiske parti, Alternative für Deutsch-

"Tiden med den tyske enhed, den tid, da Jerntæppet faldt, den tid da Europa voksede sammen, det er en vidunderlig tid. Og derfor findes der heller ingen retfærdiggørelse, når små grupper i vores samfund tager sig ret til at definere, hvem folket er. Folket er enhver, der lever i dette

land. Og det lader vi ikke nogen tage fra os", sagde Angela Merkel.

Den kontante melding vakte debat i Tyskland, hvor knap 60 procent af tyskerne ifølge en meningsmåling, bragt i avisen *Die Welt*, erklærede sig uenige med kansleren i hendes definition af, hvem folket er.

Også i Danmark var der uenighed: "Hun viser den direkte vej til selvudslettelse", sagde Martin Henriksen, Dansk Folkeparti. Omvendt var Sofie Carsten Nielsen fra De Radikale på linje med den tyske kansler: "Jeg er sikker på, at Martin Henriksen er uenig med Angela Merkel, men det er jeg ikke".

HVEM ER "VI"?

Folket er et vanskeligt begreb, som de fleste har en holdning til, men som de færreste kan definere. Hvem er folket egentlig? Dette folk, der i disse år siges at gøre oprør mod eliten, og stemmer ved valgurnerne i de fleste europæiske lande mod de etablerede partier og mod EU. Dette folk, der groft sagt siger nej til øget indvandring og ja til grænsekontrol.

Indvandrere og deres efterkommere, der kommer fra et ikke-vestligt land, har udgjort et stigende antal i Danmark i de seneste 30 år. Dertil kommer, at Europa oplever den største tilstrømning af migranter siden Anden Verdenskrig. Mere end en million flygtninge og migranter er ankommet til EU via Middelhavet siden 2015, og stadig flere vælger at begive sig ud på den farefulde færd.

Flygtningestrømmene har mobiliseret europæerne i en til tider hidsig og uforsonlig debat om "dem" og "os". Men hvem er "dem" og hvem er "os"?

I Danmark var forfatteren, præsten og digteren N.F.S. Grundtvig optaget af dette spørgsmål ved nationens fødsel. I digtet "Folkeligheden", som han skrev i 1848, udtrykkes den voksende nationale identitetsforståelse, der ledte til Grundlovens vedtagelse i 1849:

"Til et folk, de alle høre, som sig regne selv dertil, har for modersmålet øre, har

Hvis vi skal undgå en voldelig konflikt i fremtiden, er det bydende nødvendigt at anerkende flertalsbefolkningens ret til etnisk identitet

Michael Böss

land (AfD), der har brugt ordene "Wir sind das Volk" (Vi er folket) for at afgrænse sig i forhold til flygtninge og migranter i Tyskland. Ordene har en særlig klang hos tyskerne, fordi de genlød i gader og stræder i det tidligere Østtyskland i ugerne op til Berlinmurens fald i november 1989.

Foto: Hasse Ferrold/Venstre/flickr.com.

De i alt 5.400 personer, der i 2016 blev danske statsborgere, bliver ikke automatisk en del af det danske folk. Det mener lektor og historiker Michael Böss. Her fra den årlige statsborgerskabsdag på Christiansborg i april i år.

for fædrelandet ild; resten selv som dragedukker, sig fra folket udelukker, lyse selv sig ud af æt, nægte selv sig indfødsret."

Ikke kun grundtvigianismen, men også arbejderbevægelsen bidrog til dannelsen af et folk med sin poesi:

"Danmark for folket, det klinger fra nord, plads for os alle, ved samfundets bord", skrev Oskar Hansen i arbejderbevægelsens slagsang fra 1934.

Men er der plads for alle ved samfundets bord i dag? Er der nogle, der – med Grundtvigs ord – "sig fra folket udeluk-

ker"? Hvad kræves der egentlig for at blive en del af det folk, *demos* på græsk, der danner grundlaget for demokratiet?

Selv efter Grundlovens vedtagelse var "de syv F'er", som de kaldtes i folke-munde, ikke en del af folket: Fruentim-mere, folkehold, fattige, fallenter, fjolser, ►

► forbrydere og fremmede havde i mange år ingen stemmeret.

Selv om der siden stenalderen er kommet nye folk sydfra til i det geografiske område, vi i dag kalder Danmark, og selv om 88 procent af den danske befolkning stadig har dansk oprindelse ifølge Dan-

Böss, Aarhus Universitet, der er historiker og samfundsforsker og forfatter til en række bøger, senest "Det demente samfund".

"Der tales meget om folket i disse år, og det er en ekstremt relevant diskussion i en tid, hvor der sker så store demogra-

fiske forandringer i hele Europa på grund af indvandring. Mange er tilbøjelige til at tænke på folket som et forældet begreb uden betydning i en global tid. Men jeg mener, at eksistensen af et folk er en helt afgørende forudsætning for vores demokrati. Uden folk, intet demokrati", siger Michael Böss og henviser til Grundlovens paragraf 29, der giver valget til Folketinget "til enhver, som har dansk indfødsret (= statsborgerskab, red.)

fast bopæl i riget og nået den i stk. 2 omhandlede valgrets alder".

UENIG MED MERKEL

Michael Böss siger i samme åndedrag, at man må skelne mellem tre begreber: Det juridiske folk (statsborgere), det politiske folk (det politiske fællesskab) og det kulturelle/etniske folk.

"En ting er, at man har et pas, hvilket gør en til statsborger. Men hvis folket ikke er loyalt over for staten, betyder det juridiske statsborgerskab jo ikke noget. Så forsvinder sammenhængskraften og dermed også statens grundlag", siger Michael Böss og erklærer sig dybt uenig med Angela Merkel i hendes definition af folket, som han i øvrigt mener er i strid med den tyske forfatnings artikel 20, stk. 2, hvor

der står "Alle Staatsgewalt geht vom Volke aus" (Al statsmagt udgår fra folket).

"Når Angela Merkel siger, at folket er dem, der bor i landet, skelner hun heller ikke mellem tyske statsborgere, udenlandske statsborgere, udlændinge på tålt ophold, asylansøgere og migranter med midlertidig opholdstilladelse. Det synes jeg er dybt kritisabelt".

"Den tyske kansler bryder sig tydeligvis ikke om begrebet folk, som er et belastet ord i en tysk sammenhæng på grund af Tysklands historie med nazismen. Det får hende til at sætte lighedstegn mellem folk og befolkning".

"Hun gør det for at lægge afstand til højrefløjen i tysk politik, men dermed kommer hun også til at lægge afstand til den kulturelle og etniske definition af, hvad det vil sige at være tysker. Hvad ville der for eksempel ske med det danske mindretal i Tyskland, hvis Angela Merkels definition blev ført ud i livet? De ville i så fald ikke blive anerkendt som danskere i Tyskland, og det samme ville gælde for alle andre nationale mindretal. Så selv om man ikke kan basere en moderne nation på en bestemt etnicitet, kan vi ikke undvære en etnisk forståelse af folket. Men den skal kombineres med en politisk og juridisk. De tre forståelser er forskellige, men ikke nødvendigvis hinandens modsætninger", siger Michael Böss, der tilføjer, at en nation som politisk fællesskab kan rumme flere etniciteter og nævner lande som Canada, Storbritannien og USA som eksempler.

FOLKEBEGREBET ER BELASTET

Bernard Eric Jensen er adjungeret professor i historie ved RUC og forfatter til en række bøger, herunder "Kulturarv. Et identitetspolitisk konfliktfelt". Han er uenig med Michael Böss i, at demokrati forudsætter et folk.

"Jeg er af den opfattelse, at man enten må skrotte folkebegrebet eller omdefi-

Jeg er på linje med Angela Merkel: Folket er dem, der lever i landet. Med den tilføjelse, at jeg vil mene, at dem, der bor i landet, skal tildeles statsborgerskab

Bernard Eric Jensen

marks Statistik, så er "de fremmede" i dag den kontroversielle faktor i enhver debat om, hvem folket er.

Er de fremmede en del af folket i dag?

UDEN FOLK, INTET DEMOKRATI

Da Folketinget i april måned afholdt den årlige statsborgerskabsdag på Christiansborg, sang de nye danske statsborgere, der var mødt op, "Der er et yndigt land" og fik en rundvisning på Christiansborg. Folketingets formand Pia Kjaersgaard holdt en tale for dem om, at det rødbedefarvede pas er en gave, og opfordrede dem til at deltage i det danske folkestyre.

Men de i alt 5.400 personer, der i 2016 blev danske statsborgere, bliver ikke dermed automatisk en del af det danske folk. Det mener universitetslektor Michael

Foto: Wikipedia

“Folkebegrebet er et belastet begreb, fordi det trækker i retning af en demokratiforståelse, der bygger på etnicitet. Det har vi kunnet fastholde så længe, fordi Danmark siden nederlaget i 1864 har været et homogent samfund”, siger Bernd Eric Jensen. Foto: Ottende brigades angreb ved Dybbøl 18. april 1864. Maleri af Wilhelm Jacob Rosenstand.

nere det radikalt. Folkebegrebet er et belastet begreb, fordi det trækker i retning af en demokratiforståelse, der bygger på etnicitet. Det har vi kunnet fastholde så længe, fordi Danmark siden nederlaget i 1864 har været et homogent samfund: De etniske folkefrænder var de samme som de demokratiske medborgere. En slags etnokrati, som nogle mener, at Israel er i dag, fordi en bestemt etnisk gruppe, nemlig jøderne, har en forrangsstilling”.

“Men et etnokrati kan vi vanskeligt bruge til noget i Danmark i dag, hvor der kommer så mange nye borgere til, der har en anden kultur, etnicitet og religion. Efter min mening bliver vi nødt til at danne et nyt demos”, siger Bernard Eric Jensen og fortsætter:

“Jeg er på linje med Angela Merkel: Folket er enhver, der lever i landet. Med den tilføjelse at jeg vil mene, at dem, der bor i landet, skal tildeles statsborgerskab.

Men jeg er godt klar over, at de fleste af mine danske medborgere er af en anden opfattelse”, siger han med reference til sin bog, hvor han gør rede for to forskellige demokratiopfattelser:

Det, han kalder assimilatorisk demokrati, hvor etniske danskere udviser lav tolerance over for borgere med anden etnisk baggrund end dansk, og hvor der lægges op til, at disse skal overtage dansk kultur for at blive en del af folket. Og det, han kalder medborgerdemokrati, hvor der udvises høj forskelstolerance, og hvor man går ind for, at alle statsborgere uanset etnisk baggrund gives samme rettigheder og pligter. Ifølge Bernard Eric Jensen er det kun en tredjedel af den danske befolkning, der tilslutter sig tanken om medborgerdemokrati.

BLODETS BÅND OG FÆLLES SPROG

Bernard Eric Jensen henviser til den tyske filosof Jürgen Habermas, der sammen

med den tyske politolog Dolf Sternberger har introduceret begrebet forfatningspatriotisme, der bygger på en republikansk forståelse af nationen: Den enkelte borgers tilknytning til staten beror på fælles politiske værdier som demokrati og ytringsfrihed. Blodets bånd og fælles sprog er derimod ikke af afgørende betydning.

“Jeg tror, det er muligt at omdefinere folkebegrebet i den retning. Men det forudsætter, at danskerne ændrer holdning og erklærer sig villige til at foretage en identitetsbearbejdning af sig selv. Danskerne må erkende, at de ikke er fulgode demokrater, hvis de fastholder det billede, de har af sig selv i dag”, siger Bernard Eric Jensen.

Michael Böss er enig i, at man på grund af indvandringen må arbejde hen imod en udvidet forståelse af det nationale “vi”, og at etniske danskere må være mere ►

► inkluderende. Men han advarer samtidig imod forfatningspatriotisme.

"Det er netop den slags tanker, der får mennesker rundt omkring i Europa til at gøre oprør mod globaliseringsbegejstre og liberale "eliter", fordi de føler sig frataget deres land og retten til en etnisk national identitet. Hvis vi skal undgå en voldelig konflikt i fremtiden, er det bydende nødvendigt at anerkende flertalsbefolkningens ret til etnisk identitet og til at kræve, at tilflyttere tilpasser sig den kultur, som flertalsbefolkningen har formet".

"Der er nødt til at være en *Leitkultur*, som tyskerne kalder det, altså en kultur, der er normsættende. Den tyske indenrigsminister Thomas de Mazière har for nylig gjort rede for netop det ved at udpege ti tyske kerneværdier, hvilket har vakt debat i Tyskland. Noget lignende er sket i Danmark, senest med daværende kulturminister Bertel Haarders Danmarkskanon sidste år.

“

Der er nødt til at være en Leitkultur, som tyskerne kalder det, altså en kultur, der er normsættende

Michael Böss

Jeg synes, det er en god idé at lave den slags for at få en debat i befolkningen om, hvilke værdier vi vil værne om i fremtiden".

"Der findes ingen samfund, der stiller alle kulturer og normer lige. Så skulle man eksempelvis have religionslighed og tillade Sharia som ligestillet med dansk straffelov. Det ville virke samfundsopløsende",

Grundtvigianismen og arbejderbevægelsen har på hver sin måde bidraget til skabelsen af en fælles forståelse af, hvem folket er. Salmedigteren, præsten og forfatteren N.F.S. Grundtvigs tanker i 1800-tallet om hele folkets dannelse og oplysning fik afgørende betydning. "Danmark for folket" hed et partiprogram, som Socialdemokratiet vedtog i 1934 som svar på 1930'ernes kriser og politiske uro.

siger Michael Böss, der i det lys mener, at Danmark som et lille land må stile efter en begrænset og kontrolleret indvandring.

"I 2060 vil godt 20 procent af Danmarks befolkning have ikke-dansk oprindelse mod 12 procent i dag. Jeg går ind for, at enhver nation har ret til at beskytte sin egen kultur og identitet, så på den måde

er jeg strammer", siger Michael Böss med reference til, at alle politiske partier i blå blok og Socialdemokratiet går ind for stramninger, når det gælder lovgivningen på indvandringsområdet.

HÅBSTEGN

Bernd Eric Jensen mener, at der kan blive tale om en langvarig politisk konflikt i de kommende årtier.

"Fra en historikers synspunkt er der ikke noget overraskende i, at der opstår en frygt, når det danske samfund, men også de øvrige samfund i Europa, forandrer sig så hurtigt som de gør i disse år. Worst case scenario er, at der opstår borgerkrig. Det sker forhåbentlig ikke", siger Bernd Eric Jensen.

Godt nok var et flertal af tyskerne ueni-

ge med Angela Merkel i hendes udtalelse om, at folket er alle dem, der bor i landet. Men *Die Welts* spørgeskemaundersøgelse fra februar viser også, at der blandt de 18 til 29-årige var næsten 60 procent, der var enige med hende. Den slags håbstegn skal man hæfte sig ved, mener Bernd Eric Jensen.

"Ungdommen skrider væk fra den måde, deres forældre og bedsteforældre tænkte på. Jeg tror på, at det vil lykkes kommende generationer at skabe et nyt demos", siger Bernd Eric Jensen. •

FOLK er befolkningen i et bestemt geografisk område. Begrebet rummer dog flere betydninger: en politisk, hvor folket er synonymt med borgerne i en given stat, en national, hvor folket er lig med nationen set som en sproglig, historisk og kulturel enhed, og en kulturel, hvor folket ses i modsætning til eliten eller statsmagten.

Kilde: Den store danske Encyklopædi

**TEMA:
HVEM ER FOLKET?**

HVEM ER FOLKET IFØLGE DANSKERNE?

Magasinet *Grænsen* har spurgt en række danskere på Strøget i København: "Har Angela Merkel ret, når hun siger: "Folket er enhver, der lever i dette land"?"

Af Merlin Christophersen og Sebastian Schlüter Jacobsen

"Ja, det mener jeg. For mig er man dansk, når man er født i Danmark. Det kan så godt være, man hedder Ali, men man er stadigvæk dansk. Hvis ikke man er født i Danmark, mener jeg, man skal tage kulturen og værdierne til sig og blive en del af samfundet. Hvis man bor i Danmark og identificerer sig med Danmark, så er man også dansk."

Kirsten Jensen, 52 år, arbejdssøgende receptionist, Skodsborg.

"Ja, det synes jeg. Hvis man bor i Danmark, er man sammen om noget, og der opstår et sammenhold, som dem, der kommer udefra, også bliver en del af. Og man er helt sikkert dansk, når man har dansk statsborgerskab."

Karoline Eickhardt Christiansen, 14 år, folkeskoleelev fra Ribe.

"Nej, det mener jeg ikke. For mig er man dansk, når man er født i Danmark og blevet opdraget i dansk kultur. Men danskere kan også bo i udlandet. Jeg betragter eksempelvis mig selv som dansker. Jeg er født her i landet, og jeg har et dansk pas, men jeg har ikke boet her i 37 år."

Pernille Vaughn, 62 år, arbejder i det engelske skolevæsen i West Yorkshire, England.

"Nej, det mener jeg ikke. For mig er det danske folk dem, der vil Danmark. Det er dem, der prøver at integrere sig, få et arbejde og lære sproget. Hvis man ikke kan lære sproget, er det sådan, det er, men man skal prøve. Man skal vise vilje til at blive dansk. For mig har det ikke noget med statsborgerskab at gøre. Min far er iraker, og min mor er syrer, men jeg er dansk."

Mohammed Al-Milli, 16 år, folkeskoleelev, Frederiksberg.

"Nej, det udsagn er jeg uenig i. Det ekskluderer jo danskere, der bor i udlandet. Helt grundlæggende er jeg ikke særligt interesseret i begrebet "det danske folk". Når folk kommer udefra, er det vigtigt at der er en gensidig respekt mellem dem og os, men om man er dansk eller ej, det er jeg ligeglad med."

Morten Hedegaard, 29 år, psykolog, København.